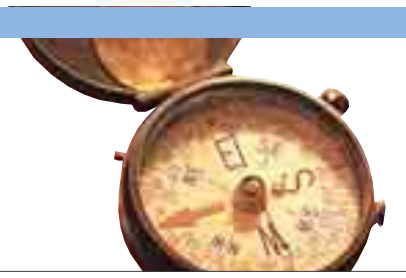

Η Ελλάδα στη νέα πενταετία

Γκίκας Χαρδούβελης
ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΣΤΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΑ

Η διεθνής κρίση σταδιακά ξεπερνιέται. Τα δημοσιονομικά πακέτα, η μείωση των επιτοκίων παρέμβασης, η παροχή άφθονης ρευστότητας και η στήριξη πολλών αναδυόμενων οικονομιών μέσω του αναβαθμισμένου Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου σταμάτησαν την κατρακύλα των οικονομιών, του διεθνούς εμπορίου και της χρηματαγοράς. Ετσι διασώθηκε η διεθνής οικονομία από τον κίνδυνο κατάρρευσης στον οποίο περιήλθε στο πρώτο τρίμηνο του 2009 και απεφεύχθη μια επανάληψη της δραματικής εμπειρίας της Μεγάλης Διεθνούς Υφεσης 1929-1933.

Η κρίση όμως αφήνει τα αποτυπώματά της στη διεθνή σκηνή για τουλάχιστον τα επόμενα 5-7 χρόνια. Η οικονομική δραστηριότητα, το εμπόριο, η απασχόληση, τα εισοδήματα και το γενικότερο βιοτικό επίπεδο θα αυξάνονται με βραδύτερους ρυθμούς απ' ό,τι στο προ της κρίσης παρελθόν. Οι αρνητικοί παράγοντες είναι πολλοί. Πρώτον, το υψηλό χρέος που σήμερα σωρεύουν οι επί μέρους κυβερνήσεις δρα ανασταλτικά στη μελλοντική δημοσιονομική πολιτική. Δεύτερον, οι ρυθμοί αποταμίευσης των υπερδανεισμένων αμερικανικών νοικοκυριών στο μέλλον αναμένεται να αυξηθούν, με αποτέλεσμα να μειωθούν οι εξαγωγές πολλών τρίτων χωρών προς τις ΗΠΑ. Τρίτον, τα διεθνή επιτόκια αναμένονται υψηλότερα στο μέλλον, τόσο επειδή θα επανέλθουν τα επιτόκια παρέμβασης των κεντρικών τραπεζών από το 2011 σε υψηλότερα και πιο φυσιολογικά επίπεδα όσο και επειδή τα επιπλέον ασφάλιστρα κινδύνου στα επιτόκια του ιδιωτικού τομέα θα είναι υψηλότερα. Με άλλα λόγια, η κρίση αφήνει πίσω της έναν μεγαλύτερο φόβο στους αποταμιευτές, που για να δανείσουν τα χρήματά τους σε άλλους ιδιώτες θα απαιτούν υψηλότερες αποδόσεις, ενώ η πίεση από τις εποπτικές αρχές προς τις τράπεζες για περισσότερα ίδια κεφάλαια και αυστηρότερη τραπεζική συμπεριφορά θα μεταφράζεται σε ακόμη υψηλότερα επιτόκια προς τις επιχειρήσεις και λιγότερα δάνεια.

Η Ελλάδα εισέρχεται στη νέα αυτή δύσκολη εποχή με σημαντικές ανισορροπίες στην οικονομία της. Η πρώτη ανισορροπία βρίσκεται στην καρδιά της κρατικής μηχανής. Το κράτος αδυνατεί να κατανείμει τα φορολογικά βάρη με δίκαιο τρόπο, αφού χάνει πάνω από το 1/3 του ΦΠΑ και το Ό του φόρου εισοδήματος. Ο πολίτης εθίζεται στην ανυπακοή, αφού έχει μάθει ότι μπορεί να αποφύγει ή να μειώσει τους φόρους, είτε με χρηματισμό, είτε με δημιουργία εταιρειών offshore, είτε με το να περιμένει το ίδιο το κράτος να τον παρακαλεί αύριο με αλλεπάλληλες περαιώσεις και κίνητρα! Συγχρόνως, το κράτος δεν μπορεί να περιορίσει τις δαπάνες του, ούτε τις υποσχέσεις του για μελλοντικές πληρωμές, για πρόωρες συντάξεις ή άλλες διευκολύνσεις σε ομάδες συμφερόντων. Δεν μπορεί να ελέγξει την κατανομή και την αποτελεσματικότητα των δαπανών αυτών, αν δηλαδή πιάνουν τόπο ή όχι, ούτε να ελέγξει πολλές δημόσιες επιχειρήσεις που σωρεύουν απώλειες.

Δεν έχουμε την ικανότητα να πουλήσουμε στους ξένους της ίδιας αξίας αγαθά και υπηρεσίες που αγοράζουμε από αυτούς. Τη διαφορά αυτή την καλύπτουμε με εξωτερικό δανεισμό

Ετσι, τα κρατικά ελλείμματα σωρεύονται και το 2009 το δημόσιο χρέος, ως ποσοστό του μεγέθους της οικονομίας, ξεκινά μια νέα ανοδική πορεία, της οποίας η κορύφωση – σε συνδυασμό με τη γήρανση του πληθυσμού και τον φαύλο κύκλο υψηλότερου χρέους, συνεπώς υψηλότερων τόκων, συνεπώς υψηλότερων ελλειμμάτων και χρέους – δεν είναι καθόλου ευδιάκριτη. Διότι όσο η οικονομία έτρεχε στο παρελθόν με ονομαστικούς ρυθμούς ανάπτυξης της τάξεως του 7% ή και παραπάνω, τότε η αναποτελεσματικότητα του δημόσιου τομέα με τα διογκούμενα ελλείμματα δεν γινόταν εμφανής, ούτε φαίνεται να ενοχλούσε σε βαθμό που να πυροδοτεί την ανάλογη απαιτούμενη πολιτική παρέμβαση. Τώρα όμως, που η στασιμότητα διαρκείας απειλεί την οικονομία, τα ελλείμματα ξεσκεπάζονται, γίνονται ορατά στις αγορές και στον πολίτη και χρήζουν σταδιακής – ώστε να μην επηρεαστεί αρνητικά η πραγματική οικονομία – αλλά συστηματικής διαρθρωτικής διόρθωσης. Μιας διόρθωσης που απαιτεί συναινετική συμμετοχή όλης της κοινωνίας.

Η δεύτερη μεγάλη ανισορροπία της ελληνικής οικονομίας πηγάζει από ένα βαθύ έλλειμμα ανταγωνιστικότητας, το οποίο γίνεται εμφανές τόσο στον υψηλότερο ελληνικό πληθωρισμό σε σχέση με αυτόν της ζώνης του ευρώ όσο και στο τεράστιο έλλειμμα τρεχουσών συναλλαγών. Από την ημερομηνία εισόδου στη ζώνη του ευρώ οι τιμές στην Ελλάδα ανεβαίνουν συστηματικά πολύ πιο γρήγορα απ' ό,τι ανεβαίνουν σε άλλες χώρες, χωρίς αυτό να αντικατοπτρίζει καλύτερη ποιότητα προϊόντων και υπηρεσιών. Τα ελλείμματα τρεχουσών συναλλαγών βρίσκονται σε διψήφιο νούμερο, ακόμη και σήμερα, εν μέσω ύφεσης. Δεν έχουμε την ικανότητα να πουλήσουμε στους ξένους της ίδιας αξίας αγαθά και υπηρεσίες που αγοράζουμε από αυτούς. Τη διαφορά αυτή την καλύπτουμε με εξωτερικό δανεισμό και πώληση περιουσίας. Από το τέλος του 2004 ως το τέλος του 2008 ο νέος εξωτερικός δανεισμός έφθασε περίπου τα 177 δισ. ευρώ ή περίπου το 74% του ΑΕΠ του 2008. Αν, για παράδειγμα, η μέση τιμή ενός διαμερίσματος είναι 170.000 ευρώ, έχουμε σε μία τετραετία δανειστεί ή πουλήσει ένα εκατομμύριο διαμερίσματα, περίπου μια πόλη του μεγέθους της Θεσσαλονίκης! Διεθνείς οργανισμοί, όπως η Παγκόσμια Τράπεζα, μας κατατάσσουν στον «δείκτη ευκολίας του επιχειρηματικού περιβάλλοντος» στην καθόλου αξιοπρεπή 109η σειρά ανάμεσα στις 183 χώρες του πλανήτη! Η λύση φυσικά είναι να γίνουμε πιο ανταγωνιστικοί, κάτι που απαιτεί προσπάθεια διαρκείας σε πολλαπλά μέτωπα, επιμονή και πολιτική βούληση.

Το 2010 αναμένεται μια δύσκολη χρονιά για τη χώρα μας, με την ανεργία να συνεχίζει την ανοδική πορεία της, τα πραγματικά εισοδήματα να συρρικνώνονται, τα κέρδη των επιχειρήσεων να μειώνονται και τις χρεοκοπίες να αυξάνονται. Μάλιστα, τα επιτόκια δανεισμού αναμένεται να ξεκινήσουν μια νέα ανοδική πορεία, καθώς η ευρωπαϊκή οικονομία επανέρχεται σε θετικούς ρυθμούς ανάπτυξης, τη στιγμή που η ελληνική παραμένει στην καλύτερη περίπτωση στάσιμη. Το 2010 αναμένεται λοιπόν να είναι το πρώτο έτος απόκλισης, αντί σύγκλισης, του βιοτικού μας επιπέδου από το επίπεδο της ΕΕ-15.

Η υποβάθμιση της πιστοληπτικής ικανότητας της χώρας από τον αξιολογικό οίκο Fitch στις 22 Οκτωβρίου τονίζει το μέγεθος των προβλημάτων που η νέα κυβέρνηση παραλαμβάνει. Με την ελληνική κοινωνία εθισμένη στον υπερκαταναλωτισμό με δανεικά, στο εύκολο κέρδος και στην ελάσσονα προσπάθεια, τα πολιτικά κόμματα κολλημένα σε λαϊκισμούς του παρελθόντος και τον μέσο πολίτη οπλισμένο ψυχολογικά με δικαιώματα αλλά χωρίς υποχρεώσεις, το έργο αντιστροφής του κλίματος είναι κολοσσιαίο. Δεν αρκεί μόνο τα οικονομικά υπουργεία να κάνουν σωστά τη δουλειά τους. Απαιτείται συνολική εγρήγορση σε οικονομικό, πολιτικό και κοινωνικό επίπεδο από κυβέρνηση, φορείς και πολίτες. ●